

Protokoll fra møte i Katolsk-luthersk samtalegruppe (Katlusa) fredag 2. juni 2022 i Oslo bispegård, Den norske kirke

Til stede: Fra Den katolske kirke: Biskop Bernt Eidsvig, Else-Britt Nilsen, Oddvar Moi

Fra Den norske kirke: Biskop Kari Veiteberg, Kjetil Aano, Einar Vegge, Anne May Grasaas, Aud V. Tønnessen.

Gjest, sak 3/22d: Berit Hagen Agøy, internasjonal direktør MKR/KR

Sekretær: Einar Tjelle (ref.)

Biskop Kari ønsket velkommen og ledet møte.

1/22 Godkjenning av innkalling, dagsorden og protokoll

Dette ble godkjent.

2/22 Rapport fra kirkene

a) Den katolske kirke:

- «Tilbake til normalen»: Messe-oppslutningen er tilbake til *før* pandemien
- Liturgiske bøker/riter: Har savnet mer på norsk. Revisjon nå av alter-misale. *Barnedåp* nå i fullstendig norsk utgave. Flere oversettelser kommer.
- God søkning til presteutdannelsen. Flesteparten av studentene er vokst opp i Norge.
- Kirkens økonomi preges av belastningen av store vedlikeholdsprosjekter.
- Kongsberg katolske kirke er nå etablert (kjøpt av Metodistkirken), innvies senere i år. Helt ny menighet.

b) Den norske kirke

- Kari Mangrud Alvsvåg ble i april vigslet som ny biskop i Borg bispedømme.
- Kirkelig organisering er en viktig, men krevende sak som tar tid.
- I Oslo bispedømme er det noen områder uten kirke og prest. Et nytt tiltak er en *fjordbyprest* som driver oppsøkende arbeid.
- Et «skeivt kirkeår», som markerer at straffelovens § 213, som blant annet kriminaliserte sex mellom menn, ble opphevet for 50 år siden. Bispemøtet kom med en *uttalelse* i den sammenhengen.
- Krigen i Ukraina har preget oss. Det er blant annet flere russiske og ukrainske medarbeidere i våre staber. Særlig viktig med diakonalt og økumenisk samarbeid nå.

3/22 Hovedsak: Krigen, freden og kirkelig refleksjon og engasjement

a. Else-Britt Nilsen holdt en innledning med tittel *Ingen fred uten rettferdighet – Perspektiver på katolsk fredsteologi og fredsdiplomati*

(NB Manuset ligger vedlagt til gruppas medlemmer)

Noen momenter:

- Temaet er «innlysende gjennom sitt fravær», og en omfattende utbredt ufred.
- Katolsk fredsteologi har sin naturlige plass innen sosial-læren, hvor spiritualitet og handlemåte henger nøye sammen.
- Rettferdighet er et relasjonelt begrep som henger nøye sammen med freden.

- Det ble vist til refleksjonen rundt «rettferdig krig», med Augustin og Thomas Aquinas som premisleverandører. Men også eksempler på pasifistisk tenkning. I etterkrigstiden var Pax Christi-bevegelsen viktig med sin ikkevold-spiritualitet.
- Samtlige paver i det 20. århundret har talt fredens sak. Et godt eksempel er pave Johannes 23. med *Pacem in Terris*, under 2VC. Han konkluderte blant annet med at våpenkappløp må stanses og atomvåpen forbys.
- Senere paver har fulgt opp dette, blant annet var Pave Johannes Paul II sterkt imot krigen i Irak.
- Pave Frans er tydelig på blant annet nedrustning av kjernefysiske våpen.
- Ukraina: Pave Frans er beskyldt for uklarhet, men er også åpen for en meglerrolle. Se artikkel om dette i saksapirene.
- *Konklusjon*: Kirkens syn fremstår dobbelt, men realistisk: Hver enhet har rett til selvforsvar og bruk av våpen når det er nødvendig. Samtidig i størst mulig grad *uten vold*. Kjernevåpen sees ikke på som legitimt, da det sikter mot utryddelse av liv.

b. **Aud V. Tønnessen** gav en respons med vekt på kirkens økumeniske fredsarbeid i nyere kirkehistorie. Noen momenter:

- Arbeid som Den lutherske kirke har gjort i fredsarbeidet i etterkrigstiden er i stor grad knyttet til den økumeniske bevegelsen, som jo startet som en fredsbevegelse:
- *Life and Work*-møtet i Stockholm, 1925, som den svenske erkebiskop Natan Söderblom var vert for, var motivert av erfaringene fra første verdenskrig, hvor kirker gjennomgående hadde støttet nasjonal krigføring. Det verdensvide kirkefellesskapet burde kunne bryte med nasjonalt fiendskap, og kirkelig enhet og økumenisk fellesskap burde tale mot krig. L&W ble en av forløperne til Kirkenes verdensråd (forarbeid til KV)
- I 1930 fikk Söderblom Nobels fredspris.
- Biskop Eivind Berggrav forsøkte på fredsmegling med tyskerne uten å lykkes. Kirkens overnasjonale og økumeniske karakter var likevel mulighetsrommet han benyttet. Kirkelig enhet kan tjene fredens sak.
- Økumenisk (freds)teologi brøt med tradisjonell tysk luthersk teologi, som vektla «Eigengesetzlichkeit» (at staten er suveren, og at kirken ikke skal blande seg inn) og skapte et handlingsrom for å handle kritisk mot statlige overtramp og krigføring. Avvisningen av denne lutherske tradisjonen var viktig i norsk kirkekampen under andre verdenskrig.
- Kirkens Nødhjelp (KN) startet i kjølvannet av andre verdenskrig. Et freds- og forsoningsarbeid, med hjelp til tyske flyktninger.
- På 70-tallet ble utviklingsarbeid knyttet til fredsarbeid, f.eks. Sør-Sudan og Guatemala. Mellomkirkelig råd og KN utfylte hverandres roller. KN mer praksis-orientert.
- Ofte kan kirkelige organisasjoner være bak-kanaler, en sosial struktur, som kan være avgjørende, i tillegg til etiske forpliktelser og teologiske begrunnelser.
- Dette kan også viktige interreligiøse bidrag være. Har ofte en rolle som ikke sees/anerkjennes, men som bryter med oppfatninger av religion som polariserende etc.

Momenter fra samtalen:

- Tidvis har det vært interesse hos våre myndigheter, ikke minst UD, for kirkelig kompetanse, jr. «religion og utvikling».
- Katolikker og lutheranere har et felles utgangspunkt for fredstenkning i Augustins tanker:
- Generelt ganske lik profil med tilbakeholdenhet, samtidig ikke entydig pasifisme. Tor Aukrust ble skjellsettende for en moderne sosialetikk i Dnk. Brudd mot individualetikken.
- Pave Frans sin tilbakeholdenhet kan gi mulighet for dialog og diplomati. Instinktivt stiller han seg nok ikke entydig bak «USA/NATO-alliansen». Pavens «sjarm» viktig?
- I norsk setting er språk og diskurs viktig. Kritiske uttalelser fra Dnk om f.eks. norsk våpenproduksjon kan det bli bråk av.

- Økumenisk brobygging kan og bør motvirke nasjonalisme og konflikt.
- c) **Økumenisk fredsarbeid i Sør-Sudan ved Kjetil Aano**, som også inntil nylig var styreleder i Kirkens Nødhjelp. Se statement (fra april) fra det økumeniske kirkerådet i Sør-Sudan (SSCC) [her](#).
- Kirkens Nødhjelp har fredsarbeid som en av sine prioriterte områder. Har bl.a. hentet ut fredsbyggende krefter og har bidratt til interreligiøst samarbeid i Pakistan, Vietnam og Etiopia.
  - Sør-Sudan: Nytt land 2011. Mange folkegrupper. To hovedgrupper mot hverandre, som hhv. presidenten og visepresidenten leder. Flesteparten er kristne. Det økumeniske rådet SSCC, ledet av Fader James Latansioer, er unik i å tale makten midt imot. SSCC har vist politisk mot og handlekraft siden starten i 2011. Har evne til å snakke sammen og mobilisere konkret og har skapt gjensidig tillit på tvers av etniske grenser. Kirkens Nødhjelp har vært der i 50 år og bidratt til fredsdialog og humanitær innsats.
  - Dokumentet fra SSCC: Med tydelig kristelig begrunnelse oppfordrer det til etisk ansvar i samfunnet og uttrykker sterkt behovet for likeverd i samfunnet.

Samtale:

Det er først og fremst politiske/etniske konflikter, ikke religiøse. Det er likevel en målsetting å forhindre religiøse motsetninger.

Den katolske biskop Paride Taban (i Norge flere ganger) er fortsatt viktig og aktiv. En utfordring er å finne yngre ledere med samme kaliber. Kirken vil være vert for et planlagt besøk av pave Frans til Sør-Sudan i juni.

- d) **Økumenisk fredsarbeid i Palestina og Israel – og situasjonen for de kristne ved Berit Hagen Agøy**, internasjonal direktør i Mellomkirkelig råd og Kirkerådet, Dnk. Momenter fra innledningen: (Se også to vedlegg i innkallingen).

- Utgangspunktet for Mellomkirkelig råd for Den norske kirke er at *alle* har rett til fred, verdighet, rettigheter, rettsorden og universelle menneskerettigheter
- Skal være en *rettferdig fred*, ikke bare fravær av krig
- Israel/Palestina: Viktig å unngå en normalisering av tingenes tilstand. For eksempel kan religionsdialogen mellom jøder, kristne og muslimer i denne konteksten tilsløre urettferdige forhold.
- Dnks fredsbegrep: må inkludere individuelle rettigheter *og* respekt for internasjonal lov. Ikke like selvsagt i flere miljøer.
- Kirkene har liten økonomisk og politisk makt og kan heller ikke bruke militærmakt.

Men kirkene kan:

- Ta ansvar for å avvise bibelbruk som legitimerer «harmoni» og «legger lokk på»
- Utarbeide forbønner/be og bygge nettverk
- Påminne om menneskerettighetene/folkeretten også til politikere.
- Opprettholder håp, særlig for ungdom (unngå emigrering)
- Spørre: *Hva kan vi gjøre for dere?* Da vil svaret gjerne være:
- Støtte kirkenes skoler (med kristne, muslimer, gutter og jenter i samme klasse). Der starter utviklingen av verdigrunnlaget.
- Ha en egen luthersk familierett. Den lutherske kirka, ELCJHL, er den eneste i Midtøsten som har likestilling som bærende prinsipp.

- Drive helsearbeid: også fredsskapende da det bidrar til at det kristne bidraget i lokalsamfunnet blir respektert
- Gi politiske uttalelser.
- Delta i Det lutherske verdensforbunds og Kirkenes verdensråds programmer i Palestina.

Dilemmaer:

En stadig forventning om å være balansert. Men kirken har valgt side, jf. respekt for rettigheter og internasjonal rett. Å kjempe for fred er å velge side og støtte de kristnes kamp. Men hvordan? Hva er kritisk solidaritet? Anerkjennelse sannheten i vinterens Amnesty-rapport, uavhengig av om begrepet apartheid brukes eller ikke.

Den årlige Kirkeuka for fred i Palestina og Israel diskuteres:

Kan vi få til et *bredere* økumenisk samarbeid, hvor vi sammen kan støtte de palestinske kristne i Jerusalem og Palestina? Eks.: Felles økumenisk fredsgudstjeneste, bredere enn Kirkeuka, hvor Den katolske kirke er med?

13 anerkjente kirker i Jerusalem (historiske), samt flere evangelikale, noen messianske kristne og mange migrantkristne.

Fra biskop Eidsvig ble det fremholdt at et utvidet engasjement fra deres side må være bredere enn bare Israel-Palestina. Arabiske katolikker i Norge kommer for eksempel fra Irak og Libanon.

Et viktig tema å gå inn i er hva de hellige stedene i Betlehem og Jerusalem betyr for oss.

4/22 Neste møte

Dette blir hos biskop Bernt Eidsvig i Akersgata, **fredag 2.12. kl. 11.30-15.00**. Hold av datoen i kalender!

ETJ